

پاسخنامه تشریحی

- ۱) جواب: انسان در تاریخ نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه‌ی عملکرد و اقدام متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت پدید آمده‌اند.
- ۲) به نظامی که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان یعنی ماه و سال ابداع کرده است تقویم یا گاه‌شمار می‌گویند.
- ۳) بیان رویدادهای تاریخی با نظم و ترتیب زمانی رخدادها را کروئولوژی می‌گویند.
- خط زمان ابزار مناسبی است که به وسیله‌ی آن می‌توان رویدادهای یک دوره دوران‌های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آن‌ها بر روی نمودار نشان داد.
- ۴) حفاری یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناس به‌شمار می‌رود و نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است، چرا که ممکن است با کوچک‌ترین اشتباه آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد شود.
- ۵) ۱- روش رادیوکربن ۲- پتاسیم - آرگون
- ۶) مهم‌ترین اتفاق دوران پیش از تاریخ افروختن آتش بود. انسان‌های اولیه اصلی‌ترین ماده‌ای که برای ابزارسازی استفاده می‌کردند سنگ بود و بعد از مدتی از استخوان و چوب نیز استفاده کردند.
- صفحه‌ی ۳۱ و ۳۲
- ۷) اعتقادات انسان‌های اولیه با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان مانند بیماری، مرگ، سیل، خشکسالی و ... ارتباط داشته است.
- صفحه‌ی ۳۳
- ۸) بین‌النهرین به سرزمین‌های میان دو رود دجله و فرات گفته می‌شود، اما تمدن بین‌النهرین شامل تمامی سرزمین‌های پست غرب فلات ایران می‌شود.
- صفحه‌ی ۳۵
- ۹) صفحه‌ی ۴۲ و ۴۳
- ۱- یافتن بقایای شهرهای موهنجودارو و هاراپا
- ۲- ساکنان سند شهرهای خود را بر اساس نقشه‌ای دقیق و معماری یکسانی ساخته بودند.
- ۳- آنها خیابان‌ها و معابر اصلی با پهنای معینی طراحی نموده که یکدیگر را قطع می‌کردند.
- ۴- وجود بناهای عمومی مانند پرستشگاه و حمام
- ۵- کشت گندم و جو و پرورش گاو میش
- ۶- رواج صنعت سفالگری و نساجی
- ۱۰) صفحه‌ی ۴۵: در دوران فرمانروایی اشوکا اوج قدرت موریای بود که بر سراسر هند بقیع جنوب آن حکومت میکرد.
- ۱۱) صفحه‌ی ۴۸: او بیش از هر چیز به رفتار اخلاقی توجه داشت و درباره‌ی دین با خدایان چینی خیلی کم سخن گفته است.
- ۱۲) جواب صفحه ۵۴
- در آتن فقط مردانی که از پدر و مادر آتنی به دنیا آمده بودند می‌توانستند رای دهند و در امور سیاسی مشارکت داشته باشند. اما زنان و بردگان و بیگانگان مقیم آتن حق رای نداشتند و نمی‌توانستند در امور سیاسی شرکت کنند.
- ۱۳) جواب صفحه ۵۵
- شبه جزیره ایتالیا در شمال دریای مدیترانه، کنون شکل‌گیری تمدن و امپراتوری روم بود.
- ۱۴) جواب صفحه ۵۸
- با گسترش قلمرو جمهوری رم، معلوم شد که قانون اساسی و نهادهای این جمهوری برای اداره‌ی سرزمین‌های پهناور، کارایی ندارد. در قرن اول قبل از میلاد اکتاوین بر رقیبانش غلبه کرد و تغییراتی در نظام حکومتی روم به وجود آورد.
- ۱۵) مورخان ایرانی بر پایه‌ی ترجمه‌ی خدای‌نامه‌های متعلق به دوران ساسانی و نیز داستان‌های شاهنامه‌ی فردوسی، تاریخ ایران در عهد باستان را می‌نوشتند.
- ۱۶) به چهار دوره: (۱) پیشدادیان (۲) کیانیان (۳) اشکانیان (۴) ساسانیان
- مطالب مربوط به پیشدادیان و کیانیان آمیخته با افسانه‌های کهن بود. درباره‌ی اشکانیان مطالب بسیار کم و محدود به بعضی اسامی بود. ولی در خصوص ساسانیان اطلاعات و آگاهی‌های تاریخی قابل توجهی وجود داشت.
- ۱۷) (۱) پیشدادیان (۲) کیانیان
- ۱۸) در قرون نخستین مورخان مانند طبری و دینوری با استفاده از خدای‌نامه‌ها که به عربی ترجمه شده بود به نگارش تاریخ ایران باستان می‌پرداختند.
- ۱۹) فلات ایران از شمال به دریای طبرستان (مازندران) و دریاچه اورال، از غرب به جلگه بین‌النهرین، از جنوب به خلیج فارس، دریای مکران (عمان) و اقیانوس هند و از شرق به جلگه‌ی سند محدود می‌شود.
- ۲۰) خلیج فارس و دریای عمان (مکران) نقش مهمی در برقراری ارتباط تجاری، سیاسی، نظامی و فرهنگی میان سرزمین‌های دور و نزدیک جهان آن روز داشتند.
- ۲۱) مفرغ از طریق آمیختن مس با ماده‌ی قلع به دست می‌آید.
- مفرغ‌های لرستان، بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری ایران به‌شمار می‌روند.
- ۲۲) شامل جلگه‌ی خوزستان و مناطق کوهستانی زاگرس جنوبی و میانی

- ۲۳) معبد چغازنبیل در نزدیکی شهر شوش، شاهکار معماری ایلام به شمار می‌رود. این معبد با استفاده از خشت خام در چند طبقه بنا شده و روکشی از آجر نوشته‌ها و آجرهای لعاب دار دارد.
- ۲۴) آستیگ آخرین فرمانروای ماد، مردی خوش گذران و طالب ثروت بود. به همین جهت بزرگان ماد بر ضد او با کوروش هخامنشی همدست شدند. سرانجام با فتح هگمتانه پایتخت ماد توسط کوروش، حکومت ماد برافتاد.
- ۲۵) پس از فتح مسالمت آمیز بابل توسط کوروش بزرگ، او فرمان داد تا ماجرای فتح صلح آمیز بابل را بر لوحی استوانه‌ای از گل رس به زبان بابلی بنویسند. این لوح به منشور کوروش معروف است. بسیاری از محققان این منشور را نخستین منشور حقوق بشر می‌دانند.
- ۲۶) تاسیس سپاه جاویدان، احداث جاده‌ی شاهی و برپایی کاخ‌ها و بناهای مجلل، به ویژه در شوش و تخت جمشید از جمله اقدام‌های مهم این پادشاه بزرگ است.
- ۲۷) گرانیکوس، ایسوس و گوگمل
- ۲۸) ساسانیان، نام خود را از ساسان، نیای اردشیر بابکان، سرودمان آن سلسله گرفته‌اند. پدر اردشیر (بابک)، در پارس اعلام استقلال کرد. آردوان چهارم آخرین پادشاه اشکانی که از استقلال طلبی ساسانیان احساس خطر می‌کرد، به مقابله شتافت، اما در نهایت از اردشیر بابکان شکست خورد و سلسله‌ی ساسانیان به جای اشکانیان بر سر کار آمد.
- ۲۹) حکومت ساسانی همواره در خارج از مرزهایش نیز با مسائل و مشکلات مختلفی روبه‌رو بود. یکی از این مشکلات، امپراتوری روم شرقی بود. از سوی دیگر، یورش‌های مکرر قبایل بیابان گرد به مرزهای ایران ساسانیان را به زحمت می‌انداخت.
- ۳۰) مزدک طرفدار برابری مردم در بهره‌مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی بود. او اعتقاد داشت مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود که زمین و دارایی طبقات بالا، میان تهیدستان تقسیم شود.
- ۳۱) در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از سوی چین به ایران آمدند و روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده‌ی ابریشم توسعه پیدا کرد. در دوران مهرداد دوم بود که اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند.
- ۳۲) صفحه ۱۰۳، گروه‌های دیگری از قبیل اعضای خاندان سلطنت، سران خاندان‌های قدیمی، وزیران، روسای ادارات و روسای روستاها
- ۳۳) صفحه ۱۰۷، خسرو انوشیروان با استفاده از نیروی دریایی، یمن را از اشغال حبشیان که از سوی امپراتوری روم شرقی حمایت می‌شدند نجات داد و باب‌المندب و خلیج عدن را تحت تسلط خود درآورد.
- ۳۴) صفحه ۱۰۸، در دوران ساسانی، مدارسی به نام ارتشتارستان وجود داشت که افراد ارتشی در آنجا آموزش می‌دیدند. در آن زمان کتابچه‌هایی با موضوع‌های تخصصی درباره‌ی آموزش‌های نظامی از قبیل تشکیلات قشون، فنون جنگ، تیراندازی با کمان، تغذیه سپاهیان و مراقبت از اسبان وجود داشته است.
- ۳۵) صفحه ۱۰۲، شیوه‌ی غیر متمرکز اداره‌ی حکومت اشکانیان، شیوه‌ی حکومت ملوک الطوایفی نامیده شده است.
- ۳۶) صفحه ۱۰۳، دبیران در بخش‌های مختلف تشکیلات اداری - مالیاتی، قضایی و نظامی کار می‌کردند و برخی از آنان به چند زبان و خط آشنا بودند. به رئیس دبیران و کاتبان، ایران دبیر، یا دبیران مهست می‌گفتند که از جمله صاحب منصبان عالی رتبه‌ی تشکیلات اداری ساسانی محسوب می‌شد.
- ۳۷) صفحه ۱۰۰، در زمان داریوش اول، حکومت هخامنشی به نهایت گسترش خود رسید و این پادشاه، برای سامان دادن امور و اداره بهتر قلمرو پهناور تحت فرمان خود، نظام اداری منظم و کارآمدی را پدید آورد.
- ۳۸) صفحه ۱۰۲، سلوکیان بخش عمده‌ای از تشکیلات دیوانی هخامنشیان را به خدمت گرفتند. تقسیمات کشوری همانند روزگار هخامنشی بود و سلوکیان، قلمرو خود را به تعداد زیادی شهری (ساتراپی) تقسیم کردند. آنان در گرفتن مالیات‌ها و همچنین به سیاست آزادی و مدارای دینی پادشاهان هخامنشی ادامه دادند.
- ۳۹) اشراف و بزرگان نسب و خون خود را برتر از نسب و خون مردم عادی می‌دانستند و برخوردار از امتیازات ویژه را حق مسلم خویش می‌شمردند.
- ۴۰) این نظام طبقاتی بر اصالت نسب و خون استوار بود.
- ۴۱) زنان این طبقه با نوع لباس و زیور آلات، از دیگر زنان متمایز بودند.
- ۴۲) در آیین زرتشت، پارسایی و عفت به عنوان دو خصلت و ویژگی زن خوب برشمرده شده است.
- ۴۳) سیراف از جمله بندرهای مهم خلیج فارس بود که به گفته‌ی مورخان اهالی آن‌جا در دریاوردی و مبادی مهارت زیادی داشتند.
- ۴۴) تا زمان داریوش بزرگ در بیش‌تر نواحی تحت فرمان حکومت هخامنشی، سکه (پول) رواج چندانی نداشت و مبادله‌ی کالا به صورت پایاپای انجام می‌گرفت. حقوق و دستمزدها نیز به صورت کالا پرداخت می‌شد.
- ۴۵) داریوش اول سکه‌هایی با وزن و عیار مشخص ضرب کرد که در سراسر قلمرو هخامنشیان و حتی فراتر از آن اعتبار داشت. سکه‌ی طلائی داریوش اول موسوم به دریک، شهرت فراوان یافت.
- ۴۶) این کارگاه‌ها متعلق به حکومت ساسانی بودند و کالاهای مورد نیاز شاه، دربار، سپاه و تشکیلات اداری را تأمین می‌کردند.
- ۴۷) راه‌ها و وسایل حمل و نقل، نه فقط از نظر سیاسی و نظامی، بلکه از جنبه‌ی اقتصادی و مخصوصاً تجاری نیز دارای ارزش و اهمیت فوق‌العاده بودند.
- ۴۸) طغیان رودخانه‌های دجله و فرات و خراب شدن آب بندها و سدها در اواخر دوره‌ی ساسانیان یکی از عوامل ضعف و انحطاط آنان شد و ضربه‌ی سخت و سنگینی بر اقتصاد آنان وارد آورد.
- ۴۹) چنان که اساطیر کهن و مندرجات اوستا و سنگ نوشته‌ها بر می‌آید، اقوام آریایی مهاجر به ایران همچون آریایی‌های هند، خدایان متعددی را می‌پرستیدند و آنها را یغ (بخشنده)، آهوره (سرور) و آمرتا (بی‌مرگ) می‌خواندند.
- ۵۰) اساس تعالیم زرتشت بر یگانگی و پرستش آهوره مزدا قرار دارد.
- ۵۱) زبان ایلامی، که مردمان جنوب غربی ایران با آن سخن می‌گفتند، زبان رسمی و نوشتاری حکومت و تمدن ایلام بود. این زبان تا مدتی پس از ورود آریاییان، رواج داشت و به عنوان زبان دوم نوشتاری در دوران هخامنشی از آن استفاده می‌شد.
- ۵۲) زبان‌های ایرانی، شاخه‌ای از گروه زبان‌های «هند و ایرانی»، به شمار می‌روند که اقوام هندی و ایرانی، پیش از جدا شدن از یک‌دیگر و سکونت در هند و ایران، با آن تکلم می‌کردند.
- ۵۳) زبان پارتی یا پهلوی اشکانی، در مناطق شمال و شمال شرق ایران متداول بود و زبان رسمی و درباری حکومت اشکانیان به شمار می‌رفت.
- ۵۴) زبان فارسی میانه پهلوی ساسانی، که در نواحی جنوب و جنوب غربی ایران رایج بود و زبان رسمی و درباری حکومت ساسانی شمرده می‌شد.
- سنت نقالی و قصه‌گویی حتی پس از تدوین خدای‌نامه‌ها و شاهنامه هم چنان در ایران تا دوران معاصر ادامه یافت.

- ۵۵) دستاوردهای حکومت مادی در عرصه‌ی معماری نیز قابل توجه بوده است در این دوره قلعه‌ها، کاخ‌ها و شهرهایی ساخته شد.
- ۵۶) در دوران هخامنشی، هنر و معماری ایران به سبب ثبات و آرامش، رونق اقتصادی و حمایت پادشاهان، به اوج شکوفایی رسید.
- ۵۷) قدیمی‌ترین بناهای این دوره که آثاری از آن‌ها برجا مانده، در پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی برپا شدند این مجموعه شامل کاخ شاهی و آرامگاه کوروش هخامنشی بود.
- ۵۸) ثبت رویدادها و اقدام‌های شاهان به وسیله‌کنده کاری نقش‌ها بر دیوارهای سنگی یا صخره‌های کوهستانی را گویند.
- ۵۹) در این دوره، سفال‌ها نقش و طرح متنوع و گوناگون نداشتند، اما دارای لعابی، اغلب سبز رنگ بودند.